

Reacties op het IT-Deltaplan en het Manifest

Ries Bode (14 maart 2020)

Complimenten voor de energie en woorden besteed aan de problematiek betreffende de Overheids-IT en de voorstellen voor de richting die hieraan gegeven zou moeten worden.

Met bijna 100 reacties van IT-deskundigen op het IT-Deltaplan is het een hele toer aan het worden om dit alles te overzien en dit alles te compileren tot een eenduidig voorstel aan de overheid. Heel veel succes daarmee!

Daarom richt ik eerst mijn reactie op het Manifest en plaats daarna enkele kanttekeningen bij het IT-Deltaplan.

Manifest¹

In het Manifest is geen ruimte voor het adresseren van de organisatie en het personeel van de overheid. Ik pleit voor het gebruik van de (bekende) driehoek Processen – ICT – Organisatie. Dit vraagt om een apart punt wat de organisatiecomponent in de overheid benoemd en met name de eisen die hieraan gesteld moeten worden om tot een Digitaal Savvy² overheid te komen. Opleiden, competenties, professionalisering, capabilities, inzicht en ervaring met toepassen van digitalisering om te komen tot een digitaalkundige overheid.

Omdat de eis wordt gesteld dat het Manifest tot 10 punten beperkt moet blijven, stel ik voor om punt 9 onder punt 1 te plaatsen. Om vervolgens het nieuwe punt 9 'Organisatie' te noemen. Enkele subpunten uit 10 kunnen dan wellicht tevens onder punt 9 worden gebracht.

Onder punt 9 'Organisatie' kan dan niet alleen jullie idee over de Rijksdienst voor Digitale Dienstverlening worden gevat, maar ook de brede opleiding en professionalisering binnen de Overheid op het gebied van Digitalisering. Een voortzetting en uitbreiding van programma's die de eerste Rijks CIO al heeft gestart.

IT-Deltaplan³

Vanuit mijn eigen ervaringen met IT-programma's binnen de overheid, doe ik de constatering dat het in algemene zin beter gesteld is met de professionele IT-kennis dan het op het eerste oog lijkt door de communicatie in de media over de diverse miljoenendebacles. Er zijn veel professionals aan het werk, echter het ontbreekt aan de juiste en doelmatige randvoorwaarden. Het wordt nog spannender wanneer deze professionals te maken krijgen met spanning tussen politieke eisen en wensen enerzijds en reële mogelijkheden in de status-quo van de IT landschappen anderzijds. En daartussen zit ook nog een bestuurlijke toplaag, die eigen eisen en wensen loslaat op programma's en projecten. Dit werkt niet.

Daarom breek ik een lans om eerst een belangrijke reparatie te plegen op de uitkomsten van de commissie Elias. Deze heeft namelijk verzuimd (of het politiek niet

¹ <https://itexecutive.nl/wp-content/uploads/2020/03/Manifest-Ontwikkeling-Digitale-Overheid.pdf>

² Slim / gezond verstand / te snappen / begrijpelijk.

³ <https://itexecutive.nl/wp-content/uploads/2019/11/Aanzet-tot-een-IT-Deltaplan-voor-de-overheid-pdf.pdf>

aangedurfd) een release planning voor de overheid af te kondigen. In het bedrijfsleven is het algemeen aanvaard, dat nieuwe eisen en wensen met enige regelmaat worden besproken in de executive board, prioriteiten worden gesteld en daarna met de uitvoering hiervan wordt aangevangen. Een 'heartbeat' voor de organisatie, die ruimte geeft aan de operations.

In de overheid werkt dit fundamenteel anders. De politiek stelt ongebreideld en ongelimiteerd eisen, uitvoeringsorganisaties moeten zich vervolgens in alle bochten wringen om deze te realiseren. Uitvoeringstoetsen ten spijt, heel vaak móet het gewoon gebeuren. Een prachtig voorbeeld vond ik de invoeringstermijn voor de WNT-2 enkele jaren geleden. Doorlooptijd van 2-3 weken (incl. kerstreces). Zie ook bijv. de recente publicaties over de toeslagen bij de Belastingdienst. De politiek wil iets, de ambtelijke organisatie geeft negatieve adviezen en toch moet het zo gebeuren. Het UWV, de SVB, de Belastingdienst, de grote uitvoeringsorganisaties kunnen er allemaal een boek over schrijven.

Ik pleit daarom voor een vergelijkbaar releasemanagement vanuit de politiek; op 2 of 4 vastgestelde momenten per jaar worden alle nieuwe eisen en wensen besproken en vastgesteld. Wanneer na enkele weken de uitvoeringstoets vanuit de uitvoeringsorganisaties geen onoverkomelijke bezwaren hebben opgeleverd, dan worden de nieuwe processen, IT-functionaliteit én opleidingen voor de betreffende organisatie(s)/medewerkers op tijd opgeleverd en uitgevoerd. Het vraagt om zelfdiscipline van de Tweede Kamer, en het lijkt mij noodzakelijk.

Inderdaad zijn hiervoor ook goede enterprise- en domeinarchitecten nodig en dit vraagt zeker ook om een processen- en IT-applicatie-landschap wat dit kan realiseren. Maar daarover staan genoeg goede punten in het IT-Deltaplan. Dit vraagt ook om lef van de Tweede Kamer om zichzelf in acht te nemen, lef van de bestuurlijke top van de ministeries om tegengas te geven en het vraagt om ruimte voor de professionals binnen de overheid om hun werk goed te kunnen doen.

Overeenkomstig mijn reactie op het manifest, vind ik dat in het hoofdstuk 'IV. Digitale Architectuur' de aandacht voor de driehoek 'bedrijfsprocessen – IT – Organisatie' onvoldoende wordt belicht. Het in balans geven van de juiste aandacht en middelen aan deze drie aspecten, is vitaal voor succes in het bedrijfsleven en ook binnen de overheid.

Ten aanzien van de organisatorische verankering die wordt voorgesteld in hoofdstuk 'VII Organisatorische ingreep', doe ik een ander voorstel. De Rijks-CIO functie onderbrengen bij AZ kan ik begrijpen, vanuit de waarneming dat de politiek in Nederland niet klaar is voor een Ministerie van Digitalisering. Echter digitalisering vraagt ook om een decentrale aanpak, dus er is ook wat voor te zeggen om een dergelijk ministerie níet op te richten en juist in te zetten op goede professionalisering per ministerie. Maar dan zal de AZ/Rijks CIO wel moeten worden voorzien van krachtige doorzettingsmacht binnen de overheid. Dat zou -in principe- binnen BZK ook geregeld kunnen worden.

Voor de organisatorische verankering van het BIT doe ik het voorstel om dit orgaan onder te brengen bij de Algemene Rekenkamer. Dat is tenslotte het onafhankelijk, kritisch geweten van de Tweede Kamer wat de doelmatigheid en rechtmatigheid van overheidsuitgaven vaststelt. Dat lijkt mij een onafhankelijker plaats binnen de overheid, dan de huidige binnen BZK.

Het is zonde, dat in de machtspolitiek van de ministeries en de Tweede Kamer, dit orgaan recent averij heeft opgelopen.